

Ks. KAROL KOŚCIÓW

SĄD BISKUPI DIECEZJI CZĘSTOCHOWSKIEJ

W chwili rozpoczęcia działalności w nowej diecezji częstochowskiej biskup Teodor Kubina musiał organizować instytucje diecezjalne. Był to trudny okres dla kraju dręczonego kryzysem gospodarczym. Jak przyznaje sam biskup¹, nie było pomieszczenia ani na mieszkanie dla biskupa, ani na urzędy kurialne administracyjne i sądowe. Mimo to w marcu 1926 r. zostali mianowani oficjał i sędziowie prosynodalni. Oficjałem został mianowany ks. prałat Marian Nassalski, sędziami prosynodalnymi księża Michał Ciesielski, Antoni Grochowski, Stanisław Mazurkiewicz, Bolesław Wróblewski, Wincenty Zamojski, Antoni Zimniak; notariuszem ks. Antoni Sewerynek. W 1928 r. zostają mianowani obrońcami wężła małżeńskiego i promotorami sprawiedliwości księża Karol Makowski i Stanisław Zimorowicz².

Pomieszczenia Sądu Biskupiego

Jak wynika z pisma biskupa Kubiny do władz państwowych, dom przeznaczony dla celów diecezjalnych, tzw. „popówka”, był nieodpowiedni na mieszkanie dla ordynariusza diecezji i urzędów kurialnych³. Kuria wraz z Sądem zajmowała szczupły parter budynku: trzy pokoje na biura, jeden na poczekalnię. Taki stan trwał przez cały następny rok. Po rozmowach

¹ *Pismo bpa T. Kubiny do władz administracyjnych (projekt)*, AKDCz — Gimnazjum Biskupie w Wieluniu z 1926 r.

² *Schematismus universi venerabilis cleri saecularis et regularis dioecesis Częstochoviensis pro anno Domini 1928, Częstochoviae 1928 s. 13.*

³ „Popówka” był to dom mieszkalny przy zbiegu III Alei NMP i dzisiejszego Placu Biegańskiego. Dawniej stanowił własność duchownych prawosławnych, sprawujących opiekę przy cerkwi św. Cyryla i Metodego w Częstochowie.

z władzami wojskowymi nastąpiła zamiana „popówki” na dom znajdujący się przy Alei NMP 64. Dom ten złączony z dużym placem został podarowany nowej diecezji przez ówczesnego Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego. W nim też przez okres 2—3 miesięcy mieściła się Kuria i Sąd Biskupi. Siedzibę Kurii i Sądu przeniesiono następnie do budynku przy Alei NMP 54, ofiarowanego przez ks. Jana Pilca. Sądowi przydzielono w tym budynku jeden pokój do urzędowania i na archiwum. Oficjał urzędował na plebanii parafii św. Barbary w Częstochowie. Po II wojnie światowej siedzibę przeniesiono znowu do budynku diecezjalnego przy Alei NMP 64. W 1971 r. Prezydium M.R.N. w Częstochowie nakazało opróżnić ze względów urbanistycznych wyżej wymieniony lokal, a dla Sądu przeznaczono 5-cio pokojowy parter domu przy ul. 3-go Maja 12.

Skład osobowy Sądu Biskupiego

Pierwszy zespół Trybunału Sądu Biskupiego składał się częściowo ze współpracowników tzw. oficjałatu⁴, częściowo zaś z bardziej doświadczonych w prawie miejscowych duszpasterzy. Najczęściej zmieniali się notariusze sądowi. W 1929 r. obowiązki notariusza pełnił ks. Wojciech Koźlicki, w 1930 r. ks. Alojzy Jatowtt. W 1931 r. wiceoficjałem został mianowany ks. Władysław Gacek, notariuszem i obrońcą węzła małżeńskiego ks. dr Władysław Tomalka, a promotorem sprawiedliwości ks. dr Stanisław Czajka.

Skład Trybunału sądowego został uzupełniony w 1935 r. sędziami prosynodalnymi, którymi mianowano księży: Klemensa Gawlikowskiego i Franciszka Mireckiego. Ks. Alojzy Jatowtt, notariusz Sądu mianowany został sędzią audytorem, a notariuszem ks. lic. Piotr Kurczyński.

W 1937 r. ze względu na wiek i obowiązki duszpasterskie biskup Teodor Kubina zwalnia z obowiązków oficjała ks. Mariana Nassalskiego na jego własną prośbę. Pismem z dnia 15 czerwca 1937 r. dziękuje mu za bezinteresowną pracę i wyraża swoje uznanie za wysiłki nad organizacją Sądu Biskupiego.

Przed II wojną światową w 1939 r. następuje zmiana w składzie Trybunału sądowego. Oficjałem został mianowany ks. Alojzy Jatowtt. W 1937 r. sędziami prosynodalnymi mianowano wówczas księży: Klemensa Gawlikowskiego, Mariana Jankowskiego, Bogumiła Kasprzaka, Antoniego Sewerynka, Józefa Sobczyńskiego, Bolesława Stradowskiego, Bolesława Wróblewskiego i Stanisława Zimorowicza. Promotorem sprawiedliwości pozostał nadal ks. dr Stanisław Czajka. Obrońcami węzła małżeńskiego miano-

⁴ Pierwszym oficjałem był bp Władysław Krynicki, a notariuszem ks. Wojciech Mondry. Taki skład utrzymywał się w okresie, kiedy te tereny należały do diecezji włocławskiej. Oficjałat częstochowski został ustanowiony w miejsce oficjałatu formalnego w Piotrkowie Trybunalskim.

wano księży: Antoniego Perzynę i Piotra Kurczyńskiego. Notariuszem pozostał w dalszym ciągu ks. Teodor Popczyk.

W czasie II wojny światowej Sąd Biskupi nie mógł normalnie pracować i ograniczał swą działalność do sporadycznych spraw. W 1941 r. został mianowany sędzią prosynodalnym ks. dr Stanisław Ufniarski.

Zaraz po wojnie sędziami prosynodalnymi zostali mianowani księża: Antoni Mietliński, Józef Pruchnicki i Antoni Perzyna. W 1951 r. na to stanowisko zostali powołani księża: Władysław Karlik, Kazimierz Leniewicz, dr Antoni Marchewka, Jan Tomaszewski, dr Walenty Patykiewicz. W tym czasie obrońcami węzła małżeńskiego byli księża: Edward Dujak i Władysław Maciąg, a promotorem sprawiedliwości ks. Antoni Perzyna. Notariuszem Sądu w 1950 r. mianowany został ks. Franciszek Musiel, który po nominacji na sędziego prosynodalnego w 1952 r. ustąpił miejsca ks. Karolowi Kościowowi.

Na I Synodzie Diecezji Częstochowskiej w 1954 r. sędziami synodalnymi zostają wybrani księża: Edward Banaszekiewicz, Edward Dujak, Walerian Bylka, Marian Jankowski, Alojzy Jatowtt, Władysław Karlik, Franciszek Musiel, Walenty Patykiewicz, Józef Pruchnicki, Tadeusz Szwa-grzyk, Jan Tomaszewski. Oficjałem pozostał ks. Alojzy Jatowtt.

Drugim obok ks. Władysława Maciąga obrońcą węzła małżeńskiego został mianowany ks. dr Jan Walicki. Ks. Władysław Maciąg miał pełnić ponadto jeszcze funkcję promotora sprawiedliwości, a notariuszem pozostał w dalszym ciągu ks. Karol Kościów.

Dnia 21 I 1965 r. obrońcami węzła małżeńskiego zostali mianowani ks. Ireneusz Skubiś oraz ks. Waclaw Stępień.

Od dnia 20 marca 1953 r. ks. Alojzy Jatowtt czasowo przestał pełnić funkcje oficjała⁵. Ks. bp Zdzisław Goliński powierzył tymczasowe zastępstwo w urzędzie oficjała ks. Walentemu Patykiewiczowi. W dniu 5 stycznia 1955 r. ks. Alojzy Jatowtt powrócił na stanowisko oficjała, a ponieważ władze wojewódzkie nie wnosiły sprzeciwów co do jego osoby na tym urzędzie, na stanowisku oficjała pozostaje aż do powołania go przez nowego ordynariusza diecezji ks. biskupa Stefana Barełę na urząd wikariusza generalnego. Funkcję kierowniczą Sądu po odejściu ks. prałata Alojzego Jatowtta pełni ks. Franciszek Musiel. Audytorami Sądu zostali mianowani księża: dr Adolf Trepka i dr Zdzisław Wajzner. 2 sierpnia 1965 r. kierownictwo Sądu w charakterze pełniącego obowiązki oficjała przejął ks. dr Jan Walicki, a 23 stycznia 1967 r. został mianowany oficjałem.

Po odejściu ks. Karola Kościowa do pracy w duszpasterstwie parafialnym, stanowisko notariusza Sądu obejmują następujący kapłani: ks. dr Zdzisław Wajzner (1957), ks. dr Marian Frontczyk (1959), ks. Jan Placek (1960), ks. dr Marcei Dewudzki (1962), ks. Włodzimierz Rataj (1964), ks.

⁵ Pismo bpa Z. Golińskiego do ks. A. Jatowtta, AKDCz — akta personalne ks. A. Jatowtta z dn. 20 III 1953 r.

lic. Krzysztof Skubała (1968) i współpracujący z nim na tym stanowisku od kwietnia 1974 r. ks. Kazimierz Najman.

Ponieważ dnia 29 września 1964 r. wygasła kadencja sędziów synodalnych, biskup Stefan Bareła mianował nowych sędziów prosynodalnych, ks. ks. Edwarda Banaszkiwicza, Waleriana Byłkę, Władysława Karlika, Alojzego Jatowtta, Władysława Maciąga, Walentego Patykiewicza, Tadeusza Szwagrzyka, Jana Tomaszewskiego, Jana Walickiego, Zdzisława Wajznera, który miał pełnić równocześnie funkcję audytora Sądu. W składzie kolegium znalazł się również ks. Karol Kościów, mianowany sędzią prosynodalnym w 1963 r. W kwietniu 1974 r. ks. bp Stefan Bareła mianował sędziami prosynodalnymi księży: Wincentego Kochanowskiego, dra Jana Kowalskiego, Stefana Korala, Stefana Gibałę.

Działalność Sądu Biskupiego

Do roku 1944 wpłynęło do Sądu Biskupiego 998 spraw: o dyspensę apostolską (matr. ratum et non cons.) — 9, o stwierdzenie nieważności małżeństwa — 352, przeciwko bigamii — 22, o separację — 586, o wydanie dekretu stanu wolnego — 27, sprawy konfliktowe — 2.

W roku 1945 do Sądu Biskupiego wpłynęło 182 sprawy: o stwierdzenie nieważności małżeństwa — 33, przeciwko bigamii — 1, a separację — 41, o dekret stanu wolnego — 105, sprawy konfliktowe — 2.

W roku 1946 odnotowano tylko 20 spraw: o dyspensę apostolską (matr. ratum et non cons.) — 1, o stwierdzenie nieważności małżeństwa — 18, o dekret stanu wolnego — 1.

Od 1947 do 1973 r. wpłynęło do Sądu Biskupiego 4595 spraw: o dyspensę apostolską (matr. ratum et non cons.) — 46, o stwierdzenie nieważności małżeństwa — 882, przeciw bigamii — 41, o separację — 3, o dekret stanu wolnego 3605, sprawy konfliktowe — 3.